

Alija Spago u Memoarima Mehmeda Faika Alagica

Mehmed Faik Alagic, rođen 1831 u Konjicu, službovao kao silahsor u gardi sultana Abdul-Aziza u Carigradu, vratio se u Bosnu, bio sultanov činovnik, a dolaskom Austrougarske u Bosnu postaje austrougarski službenik, kajmekam kontrolor poreza. 1882 godine izbijanjem ustanka u Hercegovini dobija namjerenje kao kajmekan u konjickom kotaru i zadatak da pridobija vodje ustanika muslimane na predaju

Memoari Mehmeda Faika Alagica obuhvataju period nakon dolaska Austrougarske u Bosnu I Hercegovinu, tacnije period 1891-93, kad se domace stanovnistvo pokusalo suprostaviti nadolazecoj sili. On se u jednom dijelu svojih memoara osvrce na bunu i eskiju (odmetnistvo) u konjickom kraju. Austrijanci su odlucili protiv bune I eskije provesti agitaciju tako da se pobunjenici predaju, da predaju oruzje, a za uzvrat ce im biti zagarantovana sloboda. Jedan od vodja bune je bio Salihaga Forta, a njegov prvi saradnik izmedju ostalih je bio Alija Spago. Alagic je agitaciju uspjesno provodio pridrzavajući se uputstva ministra Benjamina Kalaja, predstojnika Zemaljske vlade u Sarajevu, u pogledu davanja amnestije ustanicima: "Pomilovanje ce se izdejstvovati kod cara za one pobunjenike koji zamole da budu pomilovani". Sa tim gledistem se slozio I poglavar Bosne I Hercegovine general Adult. Salihaga Forta se nije htio predati nego je iz konjickog kotara otisao u nevesinjski kotar, a poslije dva mjeseca presao u Crnu Goru. Medjutim Alija Spago, zajedno sa Muratom Kasicem se predao Alagicu u Bjelomicima, za sto je Alagic morao telegrafisati u Sarajevo da priupita sta ce sa njima, posto on nije imao odobrenje za pomilovanje vodja ustanika, nego je to mogao uciniti samo direktno njegovom velicanstvu car I kralj (Keiser und König) Franjo Josip I iz Beca. Iz Sarajeva je stigao telegram da Alagic njih dvojicu dovede u Sarajevo. Alagic ih je sproveo pod oruzjem u Sarajevo i predstavio barunu Nikolicu, civilnom adlatusu (doglavniku) Zemaljske vlade u Sarajevu. Nikolic je rekao da ce odmah poslati telegraf u Bec kako bi od cara dobio pomilovanje za njih obojicu. (Dokument u Becu: Zajednicko.ministarstvo.financija. br. 1899 prez. BiH od 28. IX 1882). Izdao im je licne pasose i pasose za nosenje oruzja, uz zadatak da kontaktiraju Salihagu Fortu I da ga nastoje pridobiti za predaju. A kad dodje pomilovanje iz Beca moraju opet doci sa Alagicem kod njega u Sarajevo. Peti dan nakon povratka u Konjic Alagic je poslao Aliju Spagu u Zijemlje da se sastane sa Salihagom Fortom. Medjutim Aliju Spagu u Zijemljima hvata zandarska patrola sa Porima. On im je pokazao pasose, ali su oni njemu oduzeli pasose I razdrli, oduzeli mu oruzje, kao da su ga uhvatili u eskiji (u odmetnistvu), svezali ga i odveli u zandarmeriju na Porim, tu su ga ciotavu noc tukli I nabacili na njega stotinui vise oka kamenja, te je tako zavaljen Spago I nocio. Sutri dan su ga sproveli u Mostar I predali u haps. Alagic je ovu vijest cuo nakon tri dana I odmah poslao telegraf okruznom mostarskom predstojniku Sauerwaldu, na sto mu je ovaj odgovorio da se on ne smije mjesati u vojne stvari, jer je Spago bio u vojnom zatvoru. Alagicu je stigao telegraf iz Sarajeva da tamo dodje sa Kasicem I Spagom, na sto je on otisao samo sa Kasicem, kojega je on predstavio Nikolicu I Kutscheri, koji je bio administrativni direktor u Zemaljskoj vladi, i u austrijskoj politici u Bosni vodio glavnu rijec. Oni su ga odmah priupitali sta je sa Spagom, na sto im je Alagic u oci rekao da se on trudi da eskiju vraca iz sume, a sa druge strane njihovi zandari pale i odmeću narod ponovo u eskiju. Nikolic tada sa Alagicem odlazi direktno do generala Apela, koji je bio general konjanistva I poglavar Bosne I Hercegovine i sef zemaljske vlade. Apel je odmah poslao telegraf u Mostar da se Spago pusti, I dok su tu sjedili stigao je upit iz Mostara da li da se Spagi vrati i oruzje. Apel je upitao Alagica da li da se Spagi da oruzje. Alagic je odgovorio potvrdno. I tako je bilo i uradjeno. Alija Spago se sa istim oruzjem vratio u Konjic. Murat Kasic je u Sarajevu dobio pomilovanje

od cara direktno u ruku, te su se i oni vratili u Konjic. Nakon tri dana Alagic je sa Alijom Spagom otisao u Sarajevo do Nikolica. Nikolic je na zapisnik uzeo izjavu od Alije u vezi slucaja sa zandarima, i onda i on dobio pomilovanje od cara na ruku. Pri tome se morao zakleti da vise nece ici u eskiju i da nece biti protiv vlade. A nakon ovoga se proculo das u zandari sa Porima I njihov fñhrer prvo odgovarali za slucaj sa Spagom a onda i protjerani iz sluzbe. Salihaga Forta se nije nikada predao, navodno je imao dva sina u Crnoj Gori pa se bojao osvete post je sa njim bilo dosta crnogoraca u eskiji. Nakon ustanka je presao u Niksic u Crnu Goru. Nakon ovoga je nastavljeno masovna predaja eskija sirom Hercegovine. Niko nije platio ni hapsom ni glavom. A u eskiji je samo jos bio ostao Alijin sin Junuz Spago, jer su n a njega bili potvorili da je jos prije Alagicevog dolaska u Konjic pobio mnogo soldata generala Haasa I njegovog Oberleitnanta u Zupi, te da je navodno Junuz tome Oberleitnantu otkinuo glavu. Zbog toga slucaja mu vlada nije htjela dati pomilovanje. Junuz Spago je ostao u eskiji do proljeca 1893. Alagic je u jednom susretu sa barunom Kutscherom u Konjicu rekao da to nije istina, sto se prica da je ucinio Junuz Spago. Na osnovu Alagicevih prica I uvjeravanja Kutschera je poslao telegraf u vladu da se posalje pomilovanje za Junuza Spagu. To je I ucinjeno pa se Junuz Spago vratio iz sume. Nakon toga nije vise bilo eskije u Konjickom kotaru.

Smail Špago, april 2009.